

התשובה היא בזה: שלמה המלך ע"ה אמר במשלי: "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה'" (משלי ב). חיפוש מטמון לא יתכן כי אם אחר ידיעה ברורה כי בזה-המקום נמצא מטמון, חיפוש כזה נעשה בזריזות עצומה. ובכל זאת יתכן כי אחר חיפוש גדול ועצום, ייעף וילאה ויבוא לידי יאוש. אבל כסף, כל איש ואיש הנאלץ להמציא טרף לביתו, מוכרח לשלוח במסחר ידו ולהרויח כסף כדי מחייתו ולא ייעף ולא ייגע, לא יבוא לעולם לידי יאוש, ועד אחרית ימיו יעמול האדם. זהו "אם תבקשנה ככסף" – בלא לאות ובלא יאוש, "וכמטמונים תחפשנה" – בזריזות עצומה ובכל כחותיך. "אז תבין יראת ה'".

נצייר נא בעת רעה ומרה אשר הקור גדול מאד, הבית מלא חורים וסדקים, והבנים עומדים נרעדים מקור, בגדיהם דקים ורכים, פניהם לבנים כסיד, אם לא נתאמץ להשיג מעט עצים, מעט קיסמים, לעשות איזו מדורה, איזו שלהבת, להביא איזה חום לחם את הבית – הלא יגועו מקור ומכפור!!

אמנם כן, הרבנים הגאונים אינם צריכים בעדם להמציא להם מקום להדפיס חידושיהם. אבל מכירים אנו את הנחיצות בזה לחזק את לבות בני הנעורים, ולהפיח רוח חיים במחנה צעירי הלומדים, המתחנכים להיות גדולי התורה. עד כאן דבריו. סיפור מאלף על אודות כוחו של "מחייב" בהשבת איכות ההקשבה והפקת לקחים של התלמידים, אנו מוצאים בספר "שאל אביך ויגדך" (ח"ב, עמ' מ): פעם אחת הגיע אברך לישיבת מיר, לקראת הימים הנוראים. בהגיעו נכנס, כמובן, אל המשגיח, רבי ירוחם, כדי לומר ברכת "שלוש עליכם". רבי ירוחם קיבל אותו בסבר פנים יפות ושאל אותו לסיבת בואו. ענה האברך, כי בא לישיבה לימים הנוראים, על מנת לשמוע את שיחותיו של המשגיח. אם כך, ענה ר' ירוחם, עליך לשלם. אי אפשר לבוא סתם, בחינם... חשב האברך כי ר' ירוחם אומר זאת בבדיחותא, אבל מיד התברר שאין הדבר כך. אני מתכוון בכל הרצינות, עליך לשלם...

כמה, איפוא, עלי לשלם? שאל האברך, ור' ירוחם ענה לו: עשה חשבון כמה יהיו הוצאותיך על הנסיעה ועל האכסניה, ומה שנשאר לך – שלם לי. עשה האברך כפי שאמר לו המשגיח, שילם ונפרד בברכה מרבי ירוחם.

במהלך הימים הנוראים השמיע ר' ירוחם כמה שיחות שבהן התעכב במיוחד על הענין של מחלוקת, וכיצד להינצל ממנה. עברו הימים הנוראים ואותו אברך חזר לביתו. מקץ כמה שנים קיבל משרת רבנות באחת העיירות. כעבור זמן מסויים פרצה באותה עיירה מחלוקת קשה מאד. נזכר האברך בשיחות ששמע בזמנו מפי המשגיח ר' ירוחם ובאמת נזהר ונשמר שלא להיכנס למחלוקת. עתה גם שמח שמחה גדולה על שנזדמן לו אז לשמוע את השיחות, שהיתה בהן עצה טוב ומועילה כיצד להינצל מן המחלוקת.

בהזדמנות הראשונה, מיהר ונסע למיר. שוב נכנס אל המשגיח וסיפר לו על המחלוקת שפרצה בעיירה שלו, ועל שנזכר בשיחות שהודות להן ניצל מלהיגרר אחריה,

והודה לו מעומק לבו על הכל. נענה ר' ירוחם ואמר: אמת הדבר, התכוונתי לכך. שיערתי לפי תכונותיך שאתה תקבל משרת רבנות, ואפשר שתיפול לתוך מחלוקת, וחששתי מאד לגורלך, מה יקרה לך במצב כזה, ולכן דיברתי בענין המחלוקת וכיצד להינצל ממנה. לכן גם ביקשתי ממך שתשלם על כך, כי ידעתי שאם לא תשלם, ייכנסו השיחות באוזן אחת ויצאו מהאוזן השניה. אבל אם תשלם – תזכור היטב את כל מה שאמרתי. עכשיו, סיים רבי ירוחם, אני כבר יכול להחזיר לך את הכסף. הוא מונח אצלי, ולא השתמשתי בו!

ה"מחייב" כסייג בעבודת "סור מרע"

תחת הכותרת "עצה לתשובה – לשרוף את הגשרים", אומר הגרא"א דסלר זצ"ל בספרו "מכתב מאלהיו" (ח"ג, עמ' 293): עצה לתשובה – אל יסתפק בקבלות, אלא ישנה את סיבתו ומצבו, עד שיווצר מצב שהחזרה אל החטא היא בלתי אפשרית או על כל פנים קשה ביותר. דבר זה נקרא בלשון העם: "לשרוף את הגשרים". שריפת גשרים היא פעולה הנעשית בעת מלחמה, ומטרתה יצירת מצב של "אין ברירה" על ידי מניעת אפשרות של נסיגה. גם במלחמת היצר רצוי ליצור "הכרח" אשר ימנע את האדם מלשוב אל דרך החטא.

בענין זה מוצאים לפעמים, ממשיך הרב דסלר, שהדרך הנראית קרובה, באמת מרוחקת יותר מהמטרה. לכן יש לבחור דוקא בדרך הנראית ארוכה. ביציאת מצרים נאמר: "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא" (שמות יג). התורה מלמדת אותנו שכדאי לנו לבחור בדרך רחוקה, ואפילו ללכת דרך ימים ומדברות. רק כדי לנתק מאחורינו את הגשר שבו נוכל לחזור אל החטא. כדאי שנקבל על עצמנו עבודה רבה ועמל כבד של עקירה מהמצב הקודם ומן הסביבה הישנה, רק כדי לחסום בפנינו את הדרך אל החטא ואל סיבתו.

דוגמא לשריפת גשרים אנו מוצאים במסכת קידושין (דף פא.). הגמ' מספרת שפעם אחת הובאו שבויים שנפדו לביתו של רב עמרם חסידא, ושיכנו אותן בעליית הבית, וסילקו את הסולם המוליך אל העלייה. לפתע ראה רב עמרם את אחת השבויים, וגבר עליו יצרו. מיד הציב את הסולם הכבד, אשר אפילו עשרה בני אדם לא יכלו להרימו, והחל עולה לעבר העלייה. כאשר הגיע לאמצע הסולם עמד מלכת, הרים קולו וזעק: אש בבית עמרם! בכך גרם שהשומעים את קולו יתקהלו לביתו, כדי לכבות את הדליקה שפרצה בו, כביכול. ומכיון שיבואו, הלא יכלם מפניהם, ועל ידי כך יהיה מוכרח להימנע מלחטוא.

בדומה לסיפור זה, יכול כל אחד ואחד למצוא דרכים כיצד ליצור לעצמו "מחייבים", כדי להרחיק את עצמו מן החטא. לא תמיד מומלץ להגיע למצב של הכרח, לעתים יש להערים על היצר ולהמנע מלהלחם עמו פנים אל פנים. על כך יש לדון בכל מקרה לגופו ולהתיעץ עם מורי דרך – "מלומדי מלחמה" במלחמה הגדולה, הלא היא מלחמת היצר.